

dött román delegátust, hogy az ezzel ellentétes román nyilatkozatoktól függetlenül, adjon formális biztosítékokat a magyarországi zsidó menekültek romániai bebocsáttatására, valamint arra, hogy „a románok gondoskodnak a menekültek biztonságáról”¹⁵. Az engedékenység Romániában augusztus 23-ig egyre nőtt, amikor az ország vezetése végül is elszánta magát a németektől való elszakadásra. Ezzel természetesen a zsidók státusa is – a külföldieké éppúgy, mint a belföldieké – gyökeresen megváltozott. Az új antifasiszta kormány Constantin Sănătescu tábornok vezetésével nemcsak a zsidóellenes rendelkezések eltörlését tűzte ki célul, hanem fellépett a német–magyar fennhatóság alatt élő észak-erdélyi román zsidók védelmében is.

Magyarország német megszállásától Romániának a tengelyből való kiszakadásáig a magyar zsidók mentésében Dél-Erdély magyar ajkú zsidó lakossága és a bukaresti magyar zsidó menekültek töltöttek be kezdeményező szerepet. Az utóbbiak szorosan együttműködtek a Nemzetközi Vöröskereszttel és a romániai zsidó közösség cionista és hivatalos vezetőivel.

A magyarországi zsidóüldözések kezdeti szakaszában (1944. március–június) a mentés terhet elsősorban a Magyarországgal határos dél-erdélyi területek zsidó közösségeinek vezetői viselték. A magyar fennhatóság alatt álló Észak-Erdély legnagyobb gettóinak némelyike – így a nagyváradi, a kolozsvári, a marosvásárhelyi – egészen közel volt a román határhoz. Mégis mindössze néhány ezer zsidó használta ki az alkalmat és szökött át Romániába. Ennek több oka volt. Először is: a gettóiban nemigen voltak egészséges férfiak (ők ugyanis munkaszolgálatot teljesítettek); másodsor: a jó erőben lévők nem szívesen hagyták magukra a családjukhoz tartozó gyermekeket és időseket; harmadszor: sok embert visszatartott a tiltott határátlépés kockázata; negyedszer: a magyar zsidóság vezetői nem tudták megfelelően tájékoztatni a tömegeket (lásd a 23. és 29. fejezetet).

Az a néhány ezer magyar zsidó, akinek sikerült Romániába átszöknie, különböző módszerekkel ért célt. A módosabbak megvesztegették az őröket, másoknak jó összeköttetések voltak román diplomatákkal, ismét másokat cionista kísérők (shlichim) vittek át a határon. Azoknak a zsidóknak, akik rászánták magukat az illegális határátlépésre, nagy része dél-erdélyi származású volt.

A fő átkelőhelyek a romániai menekültközpontok felé Arad, Beiuș, Brassó, Ginta, Segesvár, Temesvár és Torda voltak. Ezek közül a legnagyobb forgalmat Arad és Torda bonyolította le. A menekítésben részt vevők számára különösen az jelentett gondot, hogy a menekülteknek a határátkelés helyén szállást és védelmet biztosítsanak, és baj nélkül tovább-